Incipit visio Tundali militis de penis Ibernie

Venerabili ac deo devote domine domine G. dei dono abbatisse frater Mar-
cus sibi devotus famulus votum tam validum quam paratum servitutis. Mul-
ti sunt vocati pauci vero electi. Non est magnum argumentum ad pro-
bandum nec dubie fidem hanc esse laudabilem quam a multis laudari au-
diunt. Nam quoniam secundum prophete sententiam quidam proni sunt a principio procli-
ves et ad peccandum. Arbitramur consultissimum ac decentissimum quod ceteris esse pare-
dum qua custodiunt bone fame flosculos a nullo reprehensibilem fore omni loco
repperimus que ut dicitur cum apostolo bonus odor sumus deo in omni loco. Et ut pre-
sancta virgo et domina mitissima et valde devota bone intentionis vestre petitionibus
vobis nequaquam negare possumus licet eulogiis vestre prudentie digna tam interpolare
minime possimus sicud aut orthodoxorum quivis eruditus. Virtus quibus in peritia de-
negat caritas ministrat. Nos itaque cuius vestigia sectantes sumus et in viris sanctis o-
rationibus considerantes ipsam verecundiam postposuimus et neque in suspicionem vobis
onderi non erubescimus. Melior est enim obedientia quam victima ea maxime que ma-
ioribus impenditur. Et nos confidimus quod parati quam consultare velit vestra sapientia ut
insipientie complacuit. Namque vestre prudentie quantum interim quod orsu et barbarico eius
hiberniense ne ut stilus licet in eruditus de barbarico in latinum transferret eloquium
vestre quod diligentie mitteremus ad transscribendum operis quidam utile licet breve.
Ergo autem inops et pene latine eloquentie ignarus vobis tamen devotissimus ipsam
materiam prout mei ingeniolum paritas replicare potuit offerre me non piguit. Hylarem
enim datorem diligit deus. Rogamus tamen ut si qua ibi fuerint minus compendiose
interposita sententiam emendare et competenter tunc vestra erudita non erubescat
sollertia. Accipite ergo breve munusculum simplicis stili et indocte lingue cum
devotis precibus. Et si quid ibi videtis minus correcte hoc mee imperitie competere
scitis. Si autem aliquid in eo vestre placuit prudentie divine gratie et vestris orationibus
attribuitur. Et nolite bonam veritatis materiam contempnere licet ei dictamine in-
nime videtur convenire. Non enim stilus sed veritas in operibus. Ergo o sapiens et felix
domina memoramini proverbii ammonitionem si non sufferetis stultos tua. Nos igitur
qua libenter suffertis insipientes cum ipsa sitis sapiens sustinete etiam hic modicum
quid insipientie mee. Scripsimus autem vobis fideliter prout nobis ipse qui retulit eam
viderit visionem. Visa est namque ipsa visio millesimo centesimo quadragesimo nono
ab incarnatione domini anno qui est anno ~~sexto~~ secundus Conradi Regis Romanorum ex-
peditionis Iherosolimorum qui est annus quartus Eugenii pape qui appellatus quo
anno de galliarum partibus Romam est reversus. Ipso etiam eodem anno Malachias Hiber-
nie episcopus Hiberniensium legatus cuius vita et doctrina tota ecclesia commendatur Romam
veniens in Claravalle defunctus est. Cuius vita miraculis plena Bernhardus Clare-
vallensis abbas satis luculento sermone conscribitur. De quo mentione loco suo duo
gradientes fecimus sumus Nehemias etiam Cluanensis episcopus summe sapientia et gratie et sanctitatis
preclarus sanctus ac venerabilis senex annorum ~~[illegible]~~ in gratia katholica eodem anno de laboroso

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DÜSSELDORF

huius vite terminum ad gaudia migrauit perhennis vite. De cuius vita et miraculis quia nos
nonnullis sanctorum exempla desiderasse ad nostram edificacionem aliqua diximus. Et
quia non est propositi nostri modo tragedias texere ad quamcicius nobis opusculo deo ad-
iuuante properemus &c.

Hibernia igitur insula in ultimo occidentali occeano posita. Ab austro in
boream porrecta stagnis et fluminibus precipua nemoribus consita
frugibus fertilissima lactis et mellis omnibusque piscacionibus et ~~venacionum~~ venacionum
generibus opulenta vinearum expers sed vini diues serpentum ranarum buffonum
et omnium animalium venena ferencium ita inscia ut eius ligna aut corrigia aut cor-
nu aut puluis omnia vincere noscuntur venena. Religiosis viris et feminis satis
preclara armis quoque crudelibus et inclita. cuius ad meridiem habens angliam ad
ortum vero scotos necnon et britones quos quidam galenses vocant ad boream autem cha-
tos et orchades ex aduersa vero ad austrum hyspanos. Hec ergo insula ciuitates habet
precipuas triginta quatuor quarum presules duobus subsunt metropolitanis Ar-
thimacha namque septemtrionalium hyberniensium est metropolis. australium autem prece-
llentissima est cassalensis. De qua ciuitate ciuis est vir quidam nomine tnugdalus cuius crudelitas
vel de eo quod egit dei pietas huic opusculo materiam dedit. Erat namque vir prefatus
etate iuuenis genere nobilis vultu hilaris aspectu decorus. Verum quod ergo non sine do-
lore possum dicere quantum confidebat in forma corporis et fortitudine tanto minus curabat
de eterna anime salute. Nam ut ipse modo sepius cum lacrimis solet confiteri grauaba-
bat eum si quis sibi ~~aliquid~~ de salute anime sue aliquid licet breuiter vellet dicere.
Ecclesiam dei negligebat pauperes autem christi eciam videre nolebat pro vana gloria
distribuerat quicquid habuit. Sed cum tot malis diuine misericordie finem dare pla-
cuit eum quem voluit preuocauit. Nam ut plurimi ~~cassalensis~~ ciuitatis testantur incole
qui tunc aderant per triduum dierum et noctium spacium iacuit mortuus per quod spacium
animam didicit quidquid antea sciuit deliquisse. Nam vita eius prius testantur quecumque pa-
tebantur passus est plurima incredibilia tormentorum genera et intollerabilia que
nos sine ordine sicud ab ipso qui viderat et paciebatur ore didicimus. vobis ad
augmentacionem vestre deuocionis nobis scribere non grauabit. Hic igitur
cum multos haberet amicos sodales inter eos unum habuerat qui ei quantitatem de
debito trium equorum debitor erat. Hic ad statutum prestolaretur terminum sibi tunc
acto tempore conuenit amicum eum cum hiis tribus recepturus pecuniam tribus noctibus
cepit tractare de ceteris rebus. Cum i° non videret se ad manum non habere quod petebat
multum iratus iter arripere disposuerat quo veniret debitor vero nimium timens
amicum eius. Rogabat eum quatenus secum prius quam recederet dignaretur sumere cibum. Cuius

Singulis presbiteris negans recipere resedit et secundo deposita quam manu tenebat cibos
in sono sumere cepit. Sed preuenit diuina pietas huius appetitum. Nescio namque cito qua
occasione percussus manum quam extenderat replicare non poterat ad os suum. Qui tunc exhibi
clamare cepit suam esse secundam quam ante deposuerat vxori commendauit. Custodi o secus
meum secundum quia ego morior et nec verbotenus corpus ex anime commercio corruit ac
si vitalitatis spiritus in eo antea fuisset. Assunt signa mortis. oculi cadunt. frons obdu
rescit. rigantur oculi. nasus acuitur. pallescunt labia. mento cadit et vniuersa membra
corpore rigescunt. Currit familia. tollitur cibus. clamat armiger. plorat hospes corpus
contunditur. pulsantur signa. currit clerus. miratur populus et tota ciuitas cito
boni militis morte turbatur. Quid moramini ab hora quasi decima quinte ferie vsque
ad eandem ipsam horam de sabbato mortuus iacebat nullo in eo remanente vite signo excep-
to quod calor modicus de sinistro latere ab hijs qui diligenter studuerunt sentiebatur. Propter ipsum
corpus subterrare noluerunt eo quod calorem in ipsa particula sentiebant. Post hec autem presente
clero et populo qui ad sepeliendum eum conuenerat et debili flatu quasi per primus hore spacium res-
pirare cepit. Mirantur cuncti sapientes dicentes Non est hic spiritus vadens et non rediens.
Cui ut ille debili intuitu innuisset interrogantibus se si vellet communicare venit affir-
corpus domini. Et cum illud sumeret et vinum biberet cepit cum gratiarum actione deum laudare
dicens O deus maior est misericordia tua quam mea iniquitas licet sit magna in-
mis. Quantas ostendisti michi tribulationes et multas et malas et conuersus vi-
uificasti me et de abyssis terre iterum reduxisti me. Et cum hec dixisset sub testamento
omnia que habuit disposuit et dedit pauperibus. Ipse vero signo salutifere crucis se
signans surrexit et pristina vita antea se relicta omnimode vouit. Cuncta que
viderat aut passus fuerat nobis postmodum enarrauit. Hic refert qualiter anima fuit tractata

Cum in quandam anima mea corpus exueret et illud mortuum esse cognosceret reatus sui
conscientia cepit formidare. Et quid faceret nesciebat. Et quod timebat s[e]
quid timeret nesciebat. Volebat ad corpus suum redire sed non potuit intrare
foris exire volebat. sed vbique premebatur et misera volutabatur anima reatus sui
conscientia de nullo confidens nisi de dei misericordia. Cumque diutius se ita ageret flens
ac plorans tremebunda quid deberet facere nesciret. Tandem vidit ad se veni-
ente tanta immundorum spirituum multitudinem ut non solum totam domum vel atrium
replerent in quibus morabatur mortuus verum etiam per omnes vicos et plateas
ciuitatis nullus appareret locus qui non esset eis repletus. Vt autem ipsam miseram
animam circumuenerunt non eam consolari sed nimium contristari studuerunt dicentes
Cantemus inquiunt huic misere debitum mortis canticum quia filia mortis est et ci-
bus ignis inextinguibilis. amica tenebrarum inimica lucis. Et conuersi omnes ad
eam stridebant dentibus in eam et vnguibus propriis teterrimis lacerabant etenim pre
furore nimio dicentes Ecce misera populus quem elegisti cum quibus ardebis in subitus

vna Acherontis incitatrix scandali amatrix discordie quare non superbis? Et cur non
adulteraris? quare non fornicaris? Ubi est vanitas tua et vana letitia? Ubi est risus
tuus immoderatus? Ubi est fortitudo tua qua pluribus insultabas? quare non annuis o-
culis ut solebas? quare non teris pede, non digito loqueris, non pravo corde machinaris
malum? Hiis et consimilibus perterrita non aliud quam plangere potuit misera. Ceperunt
mortem a cunctis qui aderant sibi sine mora minari. Sed qui non vult mortem
peccatoris, cui soli competit medicinam inpendere post mortem, omnipotens pius et misericors dominus
occulto suo iudicio cuncta bene disponens, quando placuit, voluit ista temperare. Misit namque

Hic angelus [illegible] ca[illegible] [illegible] mortui

Misit namque angelum suum domino suum eius, qui respiciens a longe venientem
quasi stellam lucidissimam oculos indefatigabiles fixit, sperans per eum aliquod
consilium dandum. Qui cum ei appropinquasset proprio vocabulo nomine salutavit
eum dicens: Ave, Tnugdale, quid agis? Videns autem ille miser tam
speciosum iuvenem, erat enim speciosus pre filiis hominum forma, audiensque semetipsum
proprio nomine nominatum, ab eo pre timore simul et pre gaudio cum lacrimis talem pro-
rupit vocem: Heu, inquit, domine pater, dolores inferni circumdederunt me, preoccupa-
verunt me laquei mortis. Cui angelus: Modo vocas me, inquit, dominum et patrem,
quem semper et ubique habebas tecum et numquam me dignum tali nomine iudicabas? Re-
spondit: Domine, ubi umquam te vidi aut ubi vocem tuam dulcissimam umquam audivi? Respon-
dens angelus dixit ei: Ego te semper sequebar a nativitate tua quocumque ibas, et
numquam meis consiliis obtemperare voluisti. Et extendens manum contra unum de inimicis
spiritibus qui pre ceteris maledixit ei et magis insultabat: Ecce, inquit, iste cuius consiliis ac-
quiescebas et meam omnino voluntatem negligebas. Sed quia deus misericordiam pre-
fert iudicio, tibi non deerit misericordia. Tu esto secura et leta, quia pauca de multis
que deberes pateris, si tibi non subvenisset misericordia redemptoris. Hic ergo sequere me, et
quecumque tibi monstravero memoriter tene, quia iterum ad corpus tuum debes redire.
Tunc illa anima ultra modum perterrita accessit ad eum propius relicto corpo-
re cui prius steterat. Demones autem hec audientes et mala que contra illi
minabantur se inferre non posse cognoscentes, clamorem ad celum usque fecerunt: O quam iniustus

posuerint

et crudelis est deus, quia quos vult mortificat et quos vult vivificat. Non sicut promi-
sit unicuique secundum opus suum et meritum suum reddit. Liberat quos non liberandos et
dampnat non dampnandos. Et his dictis contra semetipsos insurrexerunt et quibus-
cumque poterant alterutrum se plagis dampnaverunt et nimio fetore relicto cum magna
tristitia et indignatione recesserunt. Angelus vero precedens dixit ad animam: Seque-
re me. Illa autem respondit: Heu domine mi, si precesseris, illi me retro rapient et sempiternis
ignibus tradent. Cui angelus: Ne timeas, inquit, quia plures cum nobis sunt
quam cum illis. Et deus nobiscum est. Quomodo nos? Cadent a latere tuo mille et decem mi-
lia a dextris tuis, ad te autem non appropinquabit. Verumtamen oculis tuis considerabis
et retributionem peccatorum videbis. Et tu, quid pateris, si[?] pauca de mul[tis]

qui meretis. Et huius dictis profecti sunt. — ~~xxxx~~ Hic venerunt in valle tenebrosa

Euntes simul pergebant longius et nullum preter splendorem angeli lumen ha-
bebant. Tandem venerunt ad vallem valde tenebrosam et opertam mortis caligine.
Erat enim valde profunda et carbonibus ardentibus plena, cooperculum habens fer-
reum et spissitudinem habere videbatur sex cubitorum, quod ardore nimio ardens su-
perabat carbones. Cuius fetor omnes quos ad huc illa anima passa est superabat tribulationes.
Descendebat enim super illam vallem multitudo miserrimarum animarum et illic cremabantur do-
nec ad modum cremii in sartagine cremati omnino liquescerent. Et quod est gravius ita colaba-
ntur per predictam laminam sicud colari solet cera per pannum, et iterum in carbonibus ardentibus ad tor-
mentum renovantur. Huius visis illa anima multum perterrita dixit ad angelum: Heu domine mi, Rogo
si placet ut dicas michi quid unquam isti mali egerunt ante ut talibus tormentis cru-
ciantur digne. Ad quam angelus: Isti sunt inquid parricide, fratricide, homicide. Ista est inquid pe-
na talia perpetraturis et perpetrantibus convenientissima. Et post istas ad maiores quas videbis
penas intrare quidem sed modo non pacieris. Licet enim non sis parricida aut im-
ndas aut fratricida, es tamen homicida. Sed nunc tibi non reddetur. Proficiscamur ergo,
grandis enim nobis restat via. ~~xxxx~~ Venerunt ad montem mire magnitudinis et

Tunc profecti venerunt ad montem mire magnitudinis magni horroris et
vaste solitudinis. Qui mons transeuntibus valde angustum prebebat iter.
Erat namque ex una parte illius itineris ignis putridus sulphureus atque tenebrosus,
ex altera autem parte nix glacialis et cum grandine ventus horribilis. Erat
enim mons hinc inde preparatus ad puniendum animas tortoribus plenus, ita ut
transire volentibus nullus appareret tutus locus. Ipsi quoque prefati tortores fuscinas
habebant ferreas ignitas acutissimas preparatas ardentes, quibus iugulabant animas
transire volentes et trahebant ad penas. Quicumque miseri longius evolare vellent penas,
ex parte sulphurea predictis instrumentis iugulati precipitabantur in flammas ignis. Huius visis
admodum cum metueret, illa dixit ad angelum qui eam precedebat: Rogo domine dum pateas
insidias ad intromissionem meam aperte video ita, sed quo eripere valebo. Reddit ei: No-
li timere sed sequere me aut precede. Et tunc precessit angelus et illa sequebatur ut potuit. + Hic est vallis profunda

Sed illis pre timore pedetentim pergentibus venerunt ad vallem valde profundam
ac tenebrosam, cuius profunditatem ipsa quidem anima videre non poterat, sonitum
autem sulphurei fluminis et ululatus multitudinis in ea patientium audire
valebat. Fumus vero de sulphure et de tenebris sursum surgebat, fetor
dum omnes superabat penas quas viderat prius. Tabula autem longissima ab uno mon-
te ad aliud se extendebat ad modum pontis supra vallem, que mille passus de longitu-
dine, de latitudine vero unius pedis habuit mensuram. Et eum pontem transire ni-
si electus potuit. De quo vidit multos cadere, neminem vero preterquam unum illesum transire.
Erat autem presbyter peregrinus portans palmam, sclavina indutus, qui ante omnes intre-
pidus transibat primus. Tunc illa anima videns artam semitam et subtus sempiternum tor-
mentum et interitum dixit ad angelum: Heu me miseram, quis me liberabit de itinere mortis? +

hunc. Ille autem hylari vultu respiciens eam dixit Ne timeas ab ista quam liberaberis
Sed post hanc aliam patieris / Et post transitum prelibati itineris quam securam dixit ad an-
gelum anima leta Obsecro domine si placet indica michi quarum animarum est ista tormenta
talia que modo vidimus Et angelus ad eam Ista vallis horribilis est locus superborum
Mons vero putridus atque sulphureus pena est insidiatorum. Et adiunxit Eamus
donec ad alia incomprehensibilia veniamus etc. Hic venit ad illam magnam bestiam

Precedente autem angelo prosecuti sunt per longam ac tortuosam ac valde difficilem
viam Quam cum multum laborarent et tenebrosum iter agerent non longe ab eis vidit
bestiam magnitudine incredibilem et horrore intollerabilem Que bestia pre sue
enormitate incredibili magnitudine precellebat omnes quos unquam ipsa vi-
derat montes Oculi vero eius igniti assimilabantur collibus Os autem eius valde
no patens erat et aptitudo quod ut sibi videbatur novem milia hominum armatorum capere poterat
Habebat vero in ore duos parasitos et versis capitibus valde oppositos. Unus vero istorum
habebat caput sursum ad dentes superiores prefate bestie. Et pedes deorsum ad inferiores.
Alius vero versa vice caput deorsum / et pedes ad dentes superiores tenebat sursum ab
Erant siquidem quasi columpne in ore eius / qui id os in similitudine trium portarum dividebant
Flamma etiam inextinguibilis ex ore eius eructuabat / que in tres portas per illas portas
dividi solebat. Et contra ipsam flammam anime cogebantur intrare dampnande. Fetor
quoque incomparabilis ex ore eius procedebat. Sed et planctus et ululatus multitudinis
de ventre eius per os audiebantur. Et intus erant multa milia virorum et mulierum
diversa tormenta luentium. Ante cuius os erat etiam immundorum spirituum multitudo que
animas intrare cogebant. Quod cum diu vidisset anima tam horribile et inenarrabile sup-
plicium deficiens pre nimio gravi timore simul et terrore / flebili voce dixit ad angelum
Heu heu domine mi non te latent ista que video et quare eis appropinquas Angelus
ubi autem respondens dixit Iter nostrum aliter complere non possumus ~~nisi~~ electi devitare valebunt
Ista quidem bestia vocatur Acheron que devorat omnes avaros De hac bestia scriptum lo-
quitur. Absorbebit fluvium et non mirabitur. et habet fiduciam quod Iordanis affluat
in os eius. Hii vero qui inter dentes eius et in ore apparent contrapositi gigantes sunt. et sub
temporibus diversis eorum tamen fideles secundum ipsos dicti non sunt. quorum tamen nomina bene nosti vo-
tonallus cantur enim Fergusius et Conallus. Ad que anima Heu domine hoc me movet quod
cum tamen eos fideles in sua secta asseras cur eos deus talibus dignos indicavit tormentis
Ad quam angelus Ista omnia nequaquam que adhuc vidisti penarum genera licet magna
sint. videbis autem terribilia multo maiora Et cum hoc dixisset Accedens propius an-
tecedebat eam. Et stetit ante bestiam Anima vero licet nolens sequebatur eum. Cumque
simul starent ante bestiam Angelus disparuit et misera sola remansit. Demones
autem videntes eam relictam desolatam convenerunt miseram ut canes rabidi secumque pertra-
Hic demones intro duxerunt animam in ventrem bestie — xerunt in ventrem bestie flagellatam. Qualia autem et quanta ibi passa fuerat etiam si ipsa

tarent dolore tollitur et querimonie morum facillime cognoscere potestis quibus quos notare voluit. Et quia brevitati studere debemus non cuncta que audivimus dicere possumus. Et tamen ne ipsam materiam videamur negligere pauca de multis ad edificationem legentium scribere volumus tentavi. Passa est ibidem tam ursorum leonum serpentium seu diabolorum cogitationem monstruosorumque animalium feritatem et morsibus ictibus ardore ignis asperitate frigoris fetore sulphuris caliginem oculorum fluxus lacrimarum stridore dentium copiam tribulationum. Et hiis et similibus ibi compellitur quid aliud ibi misera nisi semetipsam et peccatis accusare et pro pravitatibus generis per nimia tormenta potuit lacerare. Atque misera tanti sui cognosceret et etiam supplicium se pro multis suis peccatis promeruisse nescio quo ordine convertit se quam bestiam ex scinebat. Et cum diu longius iacet debilis aperiens oculos prope se vidit illum qui eam ante precedebat spiritum lucis. Que illa gaudens licet afflicta multum dixit ad angelum. O mea spes unica o salvatio michi debitum a domino concessum. O lumen oculorum meorum o baculus mee miserie et calamitatis ut quid me miseram deserere voluisti. Quid autem ego misera retribuam domino pro omnibus que retribuit michi. Etenim si multum sensissem in aliquid boni non quam se dominus meus ursit. quas ei digne possem referre gratias. Reddit ei angelus sicud tu sepius dixisti quam maior est divina misericordia quam iniquitas tua. Ipse enim reddet unicuique secundum opus et merita sua sed tamen unusquisque secundum suum finem iudicabit. Que propter ut ante dixi omne te pertransierit nec adsueveris tue potestati ipsa mearis. Et hoc dicto subiungit. Transeamus ad ea que ante nos sunt supplicia et cetera.

Illa autem surgens quasi languida debiles temptabat firmare gressus magnopere illum sequi volebat sed nullo modo poterat. Erat enim afflicta. Angelus autem domini eam confortavit et valido nimis precedens ad complendum iter quod ante dixerat eam suasit. Fuit vero longius incedunt stagnum amplum valde et tempestuosum cuius fluctus ascendentes non permittebant videre celum. Erant etiam ibi plurima nimis bestiarum terribilium que mugientes nichil aliud postulabant nisi ut animas devorarent. Per latum vero eius pons nimium angustus erat et longus cuius longitudo quasi per duo miliaria tendebat. latitudo autem ipsius quasi unius pedis mensura. longior atque erat et angustior quam pons ille de quo superius diximus. Erat etiam ista tabula mixta clavis ferreis acutissimis. qui omnium transeuntium pedes penetrabant ut nullus posset si eum semel tangeret posset evadere illesus. Omnes quoque bestie conveniebant ad pontem ut de eo cibum sumerent. illas scilicet animas que transire non poterant. Erant autem bestie tante magnitudinis ut magnis turribus terre assimilari valerent. Ignis etiam de ore ipsarum exibat. ita ut et stagnum bullire a ardentibus putaretur. Videbat enim in ipso ponte animam unam valde plorantem et se multis criminibus accusantem. Erat enim magno pondere manipulorum frumenti onusta et hunc cogebatur pontem transire. Sed licet plantas nimis doleret. cadere magis in lacum ubi bestiarum patentia ora videbat magis timebat. Anima vero videns dixit ad angelum Heu domine si placet vellem scire cur cogitur ista anima sub tali pondere pertransire quamquam

sit ista pena specialiter anime mee. Cui ille prudens dixit ad eam: Ista pena specialiter
tibi condigna est et tuis consimilibus furtum perpetrantibus licet maius fuerit vel mo- furtum
dicum, sed non eodem modo patiuntur. Qui enim minimis delinquunt et qui enim magnis, nisi
forte illud modicum fuit sacrilegium. Cui ait anima: Quid vocas sacrilegium? Respondit
angelus: Qui sacratum sive de sacrato aliquid furatur, hic sacrilegii reus iudica-
batur. Hii vero qui delinquunt sub tegumento religionis nisi per penitentiam se emenda-
verint tanto indignantur (?) supra maioribus. Et hiis dictis subiunxit: Festinemus quia
istum pontem transire debemus. Cui illa: Quid quod divina aut potentiam transire potes-
me quoque ut tecum traducere nequaquam valebis. Angelus: Non mecum teneris transi-
bis sed tu sola transibis et vaccam transire non poteris. Nam vaccam indomitam te oportet

Hic est [illegible] vacca indomita per pontem

tecum traducere et illesam michi ultra pontem reddere. Tunc anima plorans amare
flevit et ad angelum dixit: Ve michi quare me deus creavit ut talia paterer.
Et quomodo ego miserabilis potero traducere cum ego ipsa vix periculo nisi divina subve-
nerit misericordia non possum omnino stare. Tunc angelus: Reduc inquit ad memo-
riam quod tu de compatre fueras vaccam compatris tui furata eras. At illa: Nonne inquit domine
compatri vaccam de qua est sermo proprio reddidi possessori. Cui angelus: Reddi-
disti sed quando sub te abscondere non potuisti. Et ideo non patieris plenum supplicium pro
minimis enim malum velle quod perficere licet utique malum sit ante deum. Hiis cum respondisset
angelus ad animam ostendit ei indomitam vaccam. Ecce inquit vaccam quam debes
traducere. Anima vero cum vidisset se evitare non posse debitam penam plo-
rans iratum tenuit vaccam et quibuscumque potuit minis instigare conabatur. Ad
pontem bestie ubi inhiantes veniebant et rictum suum quem videbant de ponte paratum
expectabant. Anima vero cum respexisset iterum agere vaccam nolebat cum ea. Tunc cumque a-
plius morarentur. Cum stabat anima cadebat vacca et vacca stabat anima cadebat
et sic versa vice modo stabant modo cadebant usque dum medium pontis veniebant.

Hic fuit obviam cum manipulis

Cumque illuc pervenissent viderunt illum obviam qui manipulos portabat. Illum
dico non de hiis de quibus dicitur: Venientes autem venient cum exultatione por-
tantes manipulos suos. Quibus alibi scriptura minatur: Ve vobis qui ridetis
nunc quia plorabitis et flebitis. Sic enim flentes et plorantes obviaverunt sibi. Non
sicud misericordia et veritas neque sicud iustitia et pax que osculate sunt se. Illa enim
anima que cum manipulis veniebat rogabat istam ne sibi pontem preoccuparet. Et
cognito (?) ista quibuscumque precibus poterat, altera rogabat ne sibi iter quod cum
tanto labore compleverat prohiberet. Nec tamen illam nec istam duo retro. Et
nec retrospicere poterant. Et sic dolentes stabant et pontem plantarum sanguine
cruentabant. Cumque diutius starent et [illegible] nimio terrore ibi plangerent nesciebant
quomodo sed utraque alteram pertransisse rogans stabat. Anima autem dum transisset an-
gelum suum quem retro reliquerat videns eadem alloquitur verbis: Bene inquit
venias de vacca ultra non timeas quia ei amplius non debes. Et cum ostendit [illegible]

ci pedes et conquesta est se amplius non posse pergere. Respondit: Meminisse debes quod
veloces tui pedes ad effundendum sanguinem et labor contrario et felicitatis ex vitiis necesse est
ut tibi misericordia omnipotentis subvenisset. Et cum hoc dixisset, tangens eam et sana-
vit et sic precessit. Quid vero, ut dixi, quomodo inveniet? Respondit angelus: Ecce domus
tortor teneremur in ea, qui expectat adventum tuum; nomen est Phristinus, cuius hospitium nullo modo
preterire possumus. Cuius hospitium licet semper hospitibus sit plenum, hospes
tamen venire desiderat hospites ad supplicium et [struck out]

Cum autem irent per loca tenebrosa atque arida, apparuit domus aperta.
Domus autem ipsa quam viderunt erat maxima ut ardens mons pre nimia
magnitudine. Rotunda vero erat quasi furnus ubi panes solent coqui.
Flamma quoque inde exiebat que per mille passus quaslibet cremebat
animas continebat. Sed illa anima que ex parte similia tormenta didicerat accedere propius
non valebat. Unde angelo dicebat: Quid ergo faciam misera? Ecce appropinquamus ad por-
tas mortis; quis me liberabit? Respondens angelus dixit: Ab ista quidem comburenti flamma libe-
raberis, ipsam vero domum unde procedit intrabis. Et cum propius accederent, viderunt
carnifices cum securibus et cultris et cum sarmentis et cum bis acutis dolabris et terebris
et falcibus acutissimis cum vangis et fossoriis et cum ceteris tormentis quibus animas ex-
coriare vel truncare vel decollare poterant ante portas in medio flammarum stantes. Et
sub manibus eorum multitudinem animarum omnia que predixeram sustinentem. Cumque vidis-
set anima quod erat hec omnibus penis quas ante viderat multo maior, dixit ad an-
gelum: Obsecro domine mi, si placet, ab hoc solo libera me supplicio et ceteris que post hoc
contingerit me tradi concedo. Cui angelus: Istud, ait, supplicium maius est omni-
bus que adhuc vidisti. Tamen videbis unum excellens omnia quod tormenta to[ta]
vincit vel cogitare potuisti. Intra, inquit, supplicium istud quia timeas tabidi intus eo
pertaur adventum. Anima vero tota tremens et pre angustia deficiens quibuscumque
poterat rogabat precibus ut hanc penam evaderet et non impetravit. Demones
autem videntes ipsam sibi concessam circumdederunt eam et magnis omnibus exprobrantes
et supradictis instrumentis in frusta dissipaverunt et dissipatam ignibus tradiderunt
quod dictum est de hiis que fuit intus in hac domo Phristini. Nam luctus et tristicia, dolor
et gemitus et stridor dentium lectus ignibus foris, intus vero vastus continebatur ardor
Ardentibus inexplebilibus semper inerant ibi nec ad quando saciari poterant. Genitalia nimietas
doloribus quoque et tenendorum locorum cruciabantur quam maximus. Sed contra veneria
ipsa putredine corrupta scaturire videbantur vermibus et in ipsa veneria virorum ac
mulierum non solum secularium verum etiam quod claustralium, et quod non sine magno dolore dicere
possum, sub religionis habitu querentium. Quod dicere mirabar bestie ita ut ex omni parte
cruciatibus et fessis mille sufficere viros ad tollendum possent. Nullus sexus nullaque
conditio diminuta potuit ab hiis plagis. Et quod dicere debebat ipsa me cogitur videlicet
quod monasticus ille habitus virorum ac mulierum hiis cruciatibus insertabatur et hii qui
sanctioris videbantur professionis dignum indicabantur pene maiore. Hiis et aliis

illa cum incredibilibus cruciatibus longe collatis a semetipsa reversa iterum se ce-
at dignam ostendebatur tormentis. Sed quomodo divino nutu placuit nescio quo
ordine sicud diximus se corpori tormentum esse sentit. Sedebat tamen in tenebris et in umbra
mortis. Et usque non diu ibi sederet vidit lumen vite quod eum ante conduxerat. Illa vero a-
maritudine et tristicia multum repleta dixit ad eum: Heu ego domine talia ac tanta
passus tormenta. Et quid est quod nobis dixerunt sapientes: misericordia domini plena est terra, et ubi
est misericordia et pietas. Respondit angelus dicens: Heu infelix quam multos decepit illa
sententia minus intelligentes. Deus enim quamvis misericors est tamen et iustus. Iusticia enim
reddit unicuique secundum meritum suum. Misericordia plurima pluribus digna condonat delicta.
Et tu quid tuis concupiscentiis nisi iuste pateris ista supplicia. Sed tunc ages gratias
quia videbis quod per multam condonaverit tormenta. Item si deus cuncta dimitteret
cur homo iustus esset. Et si supplicia non pertimesceret quare homo peccare preteriret. Et
quid opus esset ut confessi penitent si deum non timerent. Igitur deus cuncta disponens
sic iusticiam temperavit misericordia et misericordiam temperavit iusticia ut neutra
sit sine altera. Illa et si in corpore penitentibus parcit non agentibus prius misericor-
diter. Hic tamen pro suis meritis dictante iusticia digna patiuntur. Et licet multi
pro suis excessibus temporaliter quomodo iuste in corporibus degentibus tollantur bona sine
fine mansura dum corpora concedit misericorditer largiuntur. In hoc quoque iusticia eius superat
iusticiam ut nullum bonum opus ab eo sit irremunerabile. Multa enim mala opera
condonat ipse. Nec enim liber est a peccato neque infans unius noctis. Multi enim liberandi
a parte pene ut non tangat eos umbra mortis. Sed anima assumptis viribus dixit ad
angelum: Domine si placet quia de iustis sermo est cur non merentur intrare por-
tis cum ducantur ad iustos. Respondens angelus dixit: Si te hoc movet cur ius-
ti qui penas non patiuntur ad videndas illas ducantur. Ideo fit ut visis illis tor-
mentis a quibus liberantur per divinam graciam ardencius in laudem sui creatoris fer-
veant et amorem. Sic e contrario anime perditorum que digne eternis suppliciis addicuntur
prius ad sanctorum gloriam perducuntur ut visa gloria quam sponte deseruerunt cum
ad penas venerint magis doleant et ipsam gloriam quam ante potuissent acquirere
a memoria revocent ad augmentacionem pene. Nulla enim tam gravis delicti supplicium
sicud sequestratum esse a consorcio divine maiestatis et societate angelorum. Et propterea in-
felix que prius potentem tristem semper videbat ducitur et ad supplicia ubi visis penis
ardencius ardebat in amore illius qui eum ad gloriam vocavit. Fideles namque fuerunt
inveniuntur et prudentes et ideo accipient coronam vite quam repromisit deus diligenti-
bus se. Quam non dico oculus nullus vidit preparavit tibi ut ad ea videnda que non vidi-
mus pervenimus. Tu ergo si in quid possumus redire debemus ad gloriam. Rogo ut
quatenus me perducas ad penam. Et

Procedentes igitur aliquantulo viderunt bestiam omnibus quas ante viderant bestiis
valde dissimilem duos pedes et duas alas habentem longissimum quoque collum et rostrum
ferreum ungulas etiam habebat ferreas per cuius os flamma eructuabat que
inextinguibilis. Hec bestia sedebat super stagnum glacie congelatum. Devorabat
autem bestia quascumque invenire poterat animas et dum in ventre eius per supplicia redigerentur
ad nichilum pariebat eas super stagnum glacie coagulatum ibique renovabantur ad tormenta
inde. Impregnabantur anime omnes tam viri quam mulieres que descendebant in stagnum
et ita gravide prestolabantur tempore quo eis conveniebat ad partum. Intus vero mordebantur
more vipereo a prole concepta sicut vexabantur misere in unda fetida maris mortui glacie
concreta. Cumque tempus esset ut parerent clamantes replebant inferos ululatibus
serpentes pariebant. Pariebant autem non solum femine sed etiam viri non tantum per ipsa membra
que natura constituit tali officio convenientia verum per brachia similiter et pectora exibant
erumpentes per cuncta membra. Habebant vero ipse que pariebantur bestie capita ar-
dentia ferrea et rostra acutissima quibus ipsa unde exibant corpora dilaniabant. In
caudis autem suis eedem bestie multos habebant aculeos qui quasi hamum retro retorsi
ipsas e quibus exibant pungebant animas. Bestie cum exire volentes ad caudas
ipsas e quibus exibant corpora ardentia rostra ferrea retorquebant
sed non possent trahere in ipsa unde exibant corpora ardentia rostra ferrea retorquebant
donec ea usque ad nervos et ossa arida consumerent et sic clamantes stridore glaciei in-
dauns et ululantes animarum suspirium et mugitus bestiarum exeuntium procedebat de celo. Ista
ut et ipsi demones si eis ulla esset scintilla pietatis merito moverentur ad misericordiam compas-
sionis. Erant enim in omnibus membris et digitis earumque capita bestiarum que ipsa membra
mordebant usque ad nervos et ossa. Habebant linguas in modum aspidum que toto palato
et arterias consumebant usque ad pulmones. Verenda quoque virorum ipsa ac mulierum erant
in similitudine serpentium que inferiores partes ventris laniabant et ipsa viscera trahebant inde ab
... Cum hec dixisset anima dixit angelo. Queso quid male operati sunt iste anime quibus operatur pe-
na talis. Cui dixit angelus. Ista inquit dicitur pena eorum qui sanctitatem sunt
professi et incomparabilis est omnibus quas vidisti penis. Et ipsi inquid dicimus quod hij qui sanctitatem sunt
professi si peccaverint duriora supplicia sicut quanto maiorem consequuntur gloriam si non
peccaverint. Sicut enim pena monachorum canonicorum sanctimonialium et ceterorum
ecclesiasticorum ordinum qui deo sunt per habitum suum per tonsuram mentiri noscuntur. Et io
... membra diversis penis consumuntur quia ea non castigaverunt a prohibitis. Pariunt
autem enim linguas suas sicut serpentes et ideo eas patiuntur ardentes. Verenda que
non castigaverunt a coitu prohibito luxurie vel in ipsa mittuntur vel ipsa consumuntur
bestie ferocis accumulatione pene. De istis satis diximus licet ista pena specia-
liter eorum esse debeat qui dicuntur se religiosos esse et non sunt tamen qui se immoderata luxuria ma-
culaverunt ista sustinebunt. Et ideo tu non potes evadere quia dum in corpore fuisti in modo
... Et post hec dicta venientes cum impetu demones rapuerunt
animam et dederunt bestie ad devorandum. Devorata autem anima que vel inter passa fuit vel
in stagno fetido quam anima dicere non poterat, ista ergo per predicta tormenta est
... affuit splendor lucis ac eam blande consolans alloquitur ... vero adiu ...
... non amplius patieris ista. Et tangens eam via luit et ad reliquia itineris se secutus perrexit

Dum ergo longe processisset anima nesciebat quo ibat preter fulgorem eiusdem spiritus vite nullum

P cernebat eum per loca terribilia et multa. Hucusque habebant etc. [rubric] ad vallem fabrorum
precedentibus diuturna. Erat quippe via valde angusta et qua de cacumine
montis in precipicium semper descendens est. Quanto plus descendebant tanto
magis anima reditum ad vitam desperabat. Dixit ergo Rogo cum tot mala que
vidimus que non prius peiora. Non dico video sed nec cogitando quomodo iter istud ab eis tam
longum ducit in principium. Respondit ei angelus Ista via ducit ad mortem. Et anima Numquid
ista via sit angustissima et durissima et nemini preter nos vidimus vera que dicit quod e-
vangelium dicit lata et spaciosa est via que ducit ad mortem et multi intrant per eam. Non
de ista ait angelus tunc loquebatur evangelium sed de illicita et impudica seculari
vita. Non per ipsam perveniunt ad istam. Ergo euntes longius et multum laborantes ve-
nerunt in vallem. Ibique videntes fabricas fabrorum multas in quibus audiebatur luctus
dixit anima Audis domine mi ista que ego audio. Respondit angelus Audio et scio. Et anima
Quod nomen habet hoc supplicium. Iste tortor ait angelus vocatur vulcanus per cuius ingenium cor-
ruerunt plurimi et corruentes cruciati sunt ab ipso. Et anima Numquid domine mi ego debeo
eius pati supplicium. At ille debes inquit. Et hoc dicto precedebat eam. Illa vero sequebatur
plorans. Appropinquantes autem occurrerunt eis tortores cum igneis forcipibus et angelo
nichil dicentes ceperunt animam et proiecerunt eam in caminum ignis ardentem et follibus suf-
flantes sicut solet conflari ferrum ita conflabatur donec ad nichilum redigeretur. Tunc anime
que ibi cruciabantur. Illique liquefierent ut nichil aliud quam aqua appareret ingulabantur dentibus
ferreis et postea sic coadunate proiciebantur malleis donec viginti vel triginta anime in una massa
redigerentur. Et tamen quod gravius est non ita peribant quia desiderabant mortem et penis non po-
terant. Loquebantur cum tortores ad invicem dicentes Nonne sufficit. Et alii in alia domo illi
respondentes dicebant Proicite nobis et videamus si sufficit. Et proicientes alii capiebant eas forcipi-
bus ferreis ardentibus tantum tangerent et prius primi ita et illi eas ignibus reddiderunt. Sicque
miserrime modo huc modo illuc anime proiciebantur. Erat ubique patiebantur et comburebantur donec
pelles simul carnes et ossa in favillam redigerentur. Omnia vero diu diu passa est et
bus suppliciis affuit ei suus adiutor et anima soluto eam apprehendens de medio faville
dixit Quo vales? Numquid fuerunt tibi tam dulces carnes illecebre ut pro eis tot et tanta
debes sustinere tormenta. Illa autem ei respondere non poterat quia vires ad loquendum post tot supplicia
non habebat. Angelus igitur cum eam cum vidisset nimis afflictam et blande alloquens
dixit Confortare. Quia dominus deducens ad inferos et reducens. Tu ergo esto fortis quia levia
sunt mala que adhuc passa es. Maiora tamen sunt ea a quibus liberaberis si volueris
in fide redemptoris. Ipse non desiderat mortem peccatoris sed ut convertatur et vivat. Et post
hec dixit omnes quos vidisti superius iudicium dei expectant sed hii quos adhuc videbis
sunt iam iudicati sunt. Adhuc namque non pervenisti ad ... Et apprehendens eam more so-
lito confortavit. Et reliquum iter Anima ipse iussit etc.

C umque sic processisset et ad diutius sermocinaretur ecce subito et intollerabilem fetorem
~~...~~ in ... et tenebre prioribus tribulacio et angustia plus quam nascitur
anime ita ut omnia fundamenta orbis terre viderentur contremiscere et angelo compellente dix- anton

heu mi domine quid est quod solito minus stare possum. Interim cum turbata sic esset spiritus ad locum
ubi non possum diu quoque stando prestolari angelum inquirebat non enim poterat se movere pri-
ma formidine ab omnibus eius angelus nam disparuit et eum amplius videre non potuit.
Videns igitur misera longe se inferiorem esse quam antea videbat prioribus et suo luce
ac solacio desolatam. quid aliud quam dei misericordiam sperare potuit. Non enim ut ait salomon
sapientia aut scientia est apud inferos et ideo non habebat consilium quod sibi de culpa dei ante
illud. Facta itaque mora diu est sola infantibus penitus audivit clamores et ululatus ma-
gnitudinibus et tonitrua ita horribilia ut nec putabas nisi possit ... nec lingua
cuius ut fatebatur valeat enarrare et

Hic venerunt ad fossam inferni inferioris

Accedens propius igitur si quomodo videre posset omnia hec sibi advenerant vidit
fossam quadrangulatam quasi cisternam cum puteus putidam flammam et fumum emit-
tens columpna quasi columpnas usque ad celos extendebat. Erat enim in ipsa flamma
multitudo animarum simul et demonum que ascendebant more scintillarum cum flamma
ascendendo et ad nichilum redacte fumo iterum recidebant in fornacem cum demonibus usque ad
profundum. Viso hoc magno spectaculo volebat anima se retro retrahere sed non valebat pe-
dem de terra levare. Sed cum hoc sepius pavore suadente temptaret facere et se quasi
volebat exire non posset pre nimio furore repleta contra semetipsam conatibus et genas
suas propriis unguibus lacerans clamavit. Ve mihi ut quid ego non morior. Nunc ego misera
sacris scripturis credere nolui. Nunc me demencia decepit. Audientes hec demones qui in flamma
ascenderant illico cum instrumentis ardentibus quibus miserorum animas rapiunt et cruciant ad tormenta
circumdederunt eam ut apes et coarcerunt eam sicut in ... ipsi. Et cum una voce omnes dicentes
O misera anima penis et cruciatibus digna. Veni huc. Venisti. Ignara penarum non diu cepta es
penas ad huc videbis dignum operibus tuis tormentum tibi conterere non potens nec de eo exire
valebis. Sed semper in eo vivens ardebis. Nulla consolacio nullum refugium invenire poteris
hinc videbis nullum auxilium. Nullam misericordiam amplius sperare valebis. Appropinquasti porte
mortis et inferioribus infernis sine mora putaberis. Qui te huc duxit ipse te decepit. Libe-
ret te de manibus nostris si potest. Non enim eum amplius videbis. Dole misera dole. Clama plo-
ra et ulula. Lugebis enim cum lugentibus et flebis cum flentibus et cremata ardebis cum ardentibus.
Non est qui te velit et possit liberare de manibus nostris. Et ad invicem loquebantur dicentes Quid
amplius moramur. Trahamus istam et ostendamus ei crudelitatem nostram. De ... ut ea
Lucifero devoremus. Et sic arma vibrantes minabantur sibi mortem perpetuam. Ipsi autem erant
spiritus nigri sicut carbones oculi vero eorum sicut lampades ignis ardentes dentes enim eorum
nive candidiores et caudas habebant ut scorpiones. Ungulas quasi ferreas et valde acutas
et ut vultures habebant alas. Cum igitur sic traherent quod illam raperent et flenti mortis
... imminerent. Affuit splendor lucis et fugatis spiritibus tenebrarum solus eam consolabatur
verbis dicens Gaude et letare filia lucis misericordiam enim consequeris et non iudicium [illegible]

Venit mox quidam splendidus ... adversarios et precedebat ad portas ...
et dixit ei vade et vide hoc quod scito quod ... lux ... [illegible]
autem illos videbis ipsi autem te videre non valebunt. Et appropinquans vidit profundum inferni
et ... et gloria et ... ibi vidit tormenta si centum capita et unumquodque capita
centum linguas haberet recitare non posset. Pauca tamen que ipse nobis retulit pretermittere utile non est

Vidit ergo ipsum principem tenebrarum inimicum humani generis diabolum qui magnitudine precelle-
bat universas quas ante viderat bestias. Illius quantitati corporis nec ipsa quam videbat compara-
bat aliquid nec nos quod ab ore eius non audivimus presumere non valemus. Sed tamen narrationem
qualem audivimus pretermittere non debemus. Erat namque prefata bestia nigra sicut corvus habens form-
am humani corporis a capite usque ad pedes excepto quod illa plurimas habebat manus et caudam.
Igitur idem horribile animal habebat non minus mille manibus. Erat namque manus eius longitudinis
centum palmas. Et grossitudinis decem singulas lanceis militum longiores et ipsas ferre-
as et in pedibus totidem et habebat rostrum longum nimis et grossum. Caudam etiam asperrimam et ad
nocendum animabus aculeis acutissimis plenam. Iacebat itaque idem horribilis belua prona super cratem
ferream suppositis prunis ab innumerabili multitudine demonum accensis follibus sufflantibus.
Circumdabat autem ipsum tanta multitudo animarum et demonum quod nulli esset credibile quod mundus
generasset tot animas a principio. Ligatum vero prefatum humani generis hostem per singula membra et per
omnes iuncturas membrorum cathenis ferreis et ereis igneis et valde grossis. Sic autem super-
versatum in carbonibus et undique ustum nimia ira succensus vertit se de uno latere in
aliud et omnes manus suas in illam animarum multitudinem extendit et eas replens omnibus
constringit ut rusticus racemos comprimit ita ut nulla anima que non divisa a capite vel pe-
dibus manibus vel privata evadere posset illesa. Tunc enim quasi suspirans sufflat et spargit
omnes animas in diversas gehenne partes. Statimque eructuat puteus de quo ante diximus
fetidam flammam. Et cum retrahit anhelitum suum dira bestia revocat ad se omnes animas quas
ante sparserat et in sulphure et fumo in os eius incidentes devorat. Et quicumque manus
eius effugerit eum cauda percutit et tormenta animabus inferens in tormentis cruciatur.
His visis ait anima dixit ad angelum: Obsecro domine mi illud monstrum quod nomen habet?
Respondens angelus dixit: Illa quam vides bestia vocatur Lucifer et ipsa est caput creaturarum
dei que fuerunt in deliciis paradisi. Iste vero si absolutus fuerit celum et terram et usque ad abys-
sum cuncta turbabit. Hec autem multitudo partim angeli sunt tenebrarum et ministri Sathane partim vero de
filiis Ade qui non meruerunt misericordiam hii namque sunt qui nec misericordiam sperabant nec in ipsum cre-
debant. Et ideo cum ipso principe tenebrarum patiuntur tormenta sine fine meruerunt quia dominum glo-
rie qui eis sine fine bona tribueret verbis et operibus adherere noluerunt. Isti sunt iam qui iam
iudicati sunt et multos alios expectant qui gaudent quando huc veniunt. Talibus autem negotiis talia
miseri suspendentur qui vel ipsum negant vel negantium opera faciunt sicut sunt adulteri homi-
cide fures et latrones superbi et penitentiam non agentes. Pariter puniuntur cum his que ante videbas tormen-
ta. Et hic expectant diem iudicii ad ista de quibus qui semel intraverit amplius exire non poterit.
Hic quoque potentes sunt illi qui desideraverunt preesse non ut prodessent sed ut preessent patiuntur sine fine. Qui enim
potentiam suam ad reficiendos vel ad corrigendos subditos datam non exercuit a deo sibi concessam
et ideo non prout debent commissis sibi potentiam exercent. Et ut scriptura clamat potentes potenter
tormenta patientur. Et anima: Cum unicuique dicis potestatem a deo sibi datam cur patiuntur propter illam?
Et angelus: Potentia que a deo est mala non est sed malo eam abutitur illa. Et anima: Quare omnipotens deus
non semper bonis tribuit potentiam ut subditos suos emendarent et possent eis prodesse? Respondit
Respondit angelus: Aliquando bonis potestas subtrahitur subditorum culpis exigentibus qui
non merentur habere bonos rectores. Aliquando etiam propter ipsos bonos ut scilicet suam
salutem custodirent animarum. Et anima: Vellem inquit scire ob quam causam illud monstrum principem

vocatur tenebre cum in nemine possit defendere nec se ipsum valeat liberare. Et angelus
quidem ait non Christus potentia nominatur sed Christus firmatur quem tenent tenebre licet enim
plurimas autem videras penas tamen pro nichilo reputande cum hiis quamvis supplicia comparantur.
Et anima: Et ego indubitanter credo. Nam videlicet istud solum me magis grauat et fetor
eius sustinere plus me grauat quam omnia que ante patiebar. Vnde Rogo si fieri potest hic me sub-
trahas et cruciatus amplius non permittas. Video namque in tormento cognatos et sodales et
notos quos mecum in seculo gaudebam habere socios quorum consortium valde abhorresco. Scio
enim quod si in diuina michi sufficeret sententia nullis exigentibus non minus ego quam ipsi
paterer ista. Et Angelus: Veni inquit o felix anima quiesce in requiem tuam quia dominus benefecit
tibi. Non enim patieris ista amplius neque videbis nisi promerueris. Hucusque in inimicorum
dei contemplatione; Amodo amicorum eius videbis gloriam. ~~De~~ In ea via perdidit fetorem

Qui cum ipsa anima sequebatur angelum se precedentem. Et non longe pergentes
fetor euanuit et destructis tenebris lumen apparuit fugatoque timore ad se-
curitatem rediit. Et deposita tristitia preterita anima repleta est gaudio et letitia
ita ut semetipsam tam cito mutatam miraretur dicens: Domine mi, obse-
cro indica michi quid est quod tam cito mutata sum. Etenim namque ceca et modo video. Tristis et sto leta. Pas-
sa per totam viam intolerabilem fetorem nunc vero sentio odorem. Timida eram et formidolosa. Nunc au-
tem gaudeo et secura sum. Respondens Angelus dixit: Benedicta sis, non mireris. Hec est namque
mutatio dextere excelsi. Per aliam enim viam debemus redire in regionem tuam. Tunc ecce viden-
dum et sequere me. Euntes autem viderunt murum nimis altum et infra murum in illa parte qua ipsi
venerant erat plurima multitudo virorum ac mulierum pluuiam et ventum sustinentium et illi erant
valde tristes famem et sitim sustinentes. Lumen tamen habebant et fetorem non sentiebant. Inter-
rogauit autem anima qui sunt isti qui in [illegible] qui in tali morantur requie. Respondit angelus Isti
sunt mali sed non valde. Vitam mali honeste quidem se obseruare studuerunt. Sed bona temporalia
sicut debuerunt pauperibus largiti non sunt. Et ideo per aliquos annos pluuiam merentur
Euntes autem paululum venerunt ad. Et postea ducuntur ad Regionem ~~[illegible]~~ — Hic vadit campum odoriferum

portam que vltro aperta est eis quam cum intrassent viderunt campum nimis odoriferum
floribus insitum lucidum et satis amenum in quo multitudo animarum quam dinumerare nemo
poterat. Et erat illa multitudo virorum ac mulierum exultantium et nox ibi non erat
que sol non occidit ibi et ibi fons aque viue. Anima vero postquam talem tantamque magnam amenitatem
quam antea sustinuerat modo passa campi nimium delectata dulcedine talem prorupit in vo-
cem: Sit nomen domini benedictum ex hoc nunc et usque in seculum qui de porta mortis liberauit me. Scio enim
[illegible] iudicium misericordie piorum distribuit in parte sortis sanctorum. Nunc ego cognosco veritatem
ce verba sacre scripture quod oculus non vidit nec auris audiuit nec in cor hominis ascen-
dit que preparauit deus diligentibus se. Et Audiuit quare rogo anima est? Respondit
Respondit angelus et dixit ei: Hii sunt homines non valde boni qui de
et fons iste quod nomen habet [illegible] concupiscentiis. Fons quem vides vo-
catur fons vite. Anima quidem bibet ex hac aqua viuet in eternum nec sitiet vltra. — Hic videt duos reges notos

Et progredientes paululum viderunt notos sibi laycos inter quos [illegible] et Thomas
et Donachus reges. Quos cum vidisset illa anima ait: Quid est domine quod vi-
deo? Isti duo viri in vita erant valde crudeles et inter se inimici. Et quo-

vndo huc venerunt. Anima: Quomodo, inquit, sunt? Respondens angelus dixit: Hii ante
mortem penituerunt, non in eternam; ideo ad culpam non imputatur eis. Ille enim rex Thoma
diu languit et votum vovit quod si evaderet monachus fieret. Alter autem per
multos annos religiose vivens omnia que habuit dedit pauperibus. Et iu-
stitia eius manet in seculum seculi. Sed tu cuncta vidisti omnia hec vidisti. Et [illegible]

Cum autem modicum procederet, viderunt domum mirabiliter ornatam, cuius parietes
et omnis structura ex auro et argento erat et ex omnium lapidum preciosorum ge-
neribus. Fenestre ibi non erant nec ostium, sed tamen omnes qui intrare volebant
intrabant. Erat enim domus intus tam splendida ut si ibi non unus sol sed multi
soles splenderent. Erat ipsa domus valde ampla nimis et rotunda, multis quod columpnis multis
fulta. Et in auro et lapidibus preciosis totum eius vestibulum erat stratum. Illa autem anima
talibus delectationibus edificii intuens vidit unum sedile aureum cum gemmis et sericis et
omnibus ornamentis ornatum, et vidit dominum regem Tormachum in ipso throno sedentem ve-
stitum talibus vestimentis qualibus nec ipse nec aliquis regum terre umquam vestiri potuit.
Cum igitur ipse admirans aliquantulum staret, venerunt plurimi in illam domum cum
muneribus ad regem et offerebant ei singuli munera sua cum gaudio. Et cum diutius ante
regem dominum suum starent, venerunt multi sacerdotes et levite vestiti solempnibus para-
mentis ad missam cum sericis casulis et indumentis aliis valde bonis. Et ornabatur
undique domus regia mirabili ornamento. Ponebant enim cyphos et calices aureos
et argenteos et eburneos plurimos super parapsides et tabulas. Et sic domus ornabatur
ut si maior gloria in regno dei non esset, illa sufficere possent. Omnes ergo qui in-
trabant veniebant ante regem et flectebant genua sua coram eo dicentes: Labores
manuum tuarum quia manducabis. Et tunc anima dixit ad angelum: Miror, mi domine, un-
de domino meo tot ministri interfuerunt, nec unum de suis dum esset in corpore possim vi-
dere, nec scio. Non sunt isti, ait angelus, de eius familia quam habebat dum esset in corpore.
Nonne audis, inquit, quomodo isti clamant dicentes: Labores manuum tuarum quia manducabis?
Isti sunt enim omnes quos vides, ipsi pauperes et peregrini quibus rex largiebatur bona
temporalia dum esset in corpore, et ideo per manus eorum retribuitur ei merces eterna pro
temporalibus. Vellem, inquit anima, scire, ait ipsa, dux iste utrum umquam passus sit tormenta postquam huc
venit. Passus est, ait angelus, et cotidie patitur et adhuc pa-
cietur. Sed ad horam expecta paululum et videbimus eius tormentum. Et cum non diu
expectarent, obscurata est domus et omnes habitatores illius contristati sunt, et continuo
rex flevit et surrexit et exivit. Quem illa anima sequebatur, et vidit hac in similitudine
quam intus videbat animam expansis manibus in celum devotissime deprecantem dominum dicentem:
Domine deus omnipotens, sicut vis et sicut misereris servitutis. Et respiciens vidit ipsum
regem dignum usque ad umbilicum et ab umbilico sursum cilicio indutum. Ait autem anima
ad angelum: Quamdiu iste talia patietur? Et angelus: Cotidie per tres horas
spatium patietur et per spatium viginti et unius horarum requiescit. Dicit autem anima:
quare hoc et non aliis dignum videtur supliciis? Angelus respondit: Ideo igne patitur usque
ad umbilicum quia legittimi coniugii sacramentum maculavit. Et ab umbilico sursum pa-
titur cilicium quia iussit interfici comitem iuxta sanctum Patricium et periurium est in similitudine

[illegible] ceperit hiis duobus cunctis eius dimissa sunt crimina. Et post hec ait. Ascendamus. Et
cum paululum processissent viderunt murum altum valde et preclarum.

Erat enim murus argenteus et splendidus valde atque decorus. Et quod mire nulla
in eo apparebat porta nesciens tamen quo ductu eum introduxit potencia intrans
introspiciens vidit choros sanctorum coniugatorum et dicentium gloria tibi deus pater
gloria tibi fili gloria tibi spiritus sancte. Hii vero qui cantabant viri et femine erant
vestiti candidis vestimentis et preciosissimis et erant pulcherrimi sine ulla macula et ruga
iocundi et hylares gaudentes semper et exultantes et in laude sancte semper trinitatis
perseverantes. Candor autem vestimentorum erat sicut nix recens percussus radio solis. Vo-
ces vero diverse consonantes quasi musicum melos reddebant sonos. Claritas concordia
amenitas hilaritas pulchritudo honestas caritas et unitas unanimitas omnibus erat
equalis et continua. De odore illius templi quid dicam in quo erant ipsi comparabat eundem
odoramentorum et aromatum species. ille dulcissimus et odorabilis odor. Nemo ibi non erat. Ipsa
aberat et dilectione cuncti serviebant. Tunc ait Anima. Placeat domine ut in hac requie
maneamus obsecro. Respondit angelus. Bene sit tibi licet ista sint magna videbis tamen
maiora [illegible]. Et anima. Domine ait quorum sunt ista gaudia. Angelus dixit. Hi
[illegible] illorum videlicet et illarum qui maritalem thorum illicita adulterii macula non coinquinaverunt
et familias suas bene rexerunt. Et bona sua temporalia pauperibus et peregrinis
et ecclesiis tribuebant. [illegible] in die iudicii est dicturus. Venite benedicti
patris mei percipite regnum. Esurivi et dedistis michi manducare [illegible] expectantes illam beatam
spem et adventum glorie magni dei et salvatoris nostri ihesu christi consolantur [illegible] regne.
gaudebit sine fine [illegible] Magnitudinem [illegible] legitimum coniugii sacramentum. Et bene qui fuerat
illud in regno gaudebit sine fine. Et adiunxit. Oportet nos ad hunc ascendere et illa que
superius sunt videre. Et Anima. Domine inquid si convenit gratiam domini tui fuit me in ista
requie permanere. Nolo enim aliqui si tua fuerit voluntas ascendere. Sed cum ipsis beatissimum
michi est permanere. Non cerno nec cito nec melius hic desidero. Et post hoc dictum profecti non multum
laboraverunt. videbatur namque magnus labor et quos sedentes in omnibus terminis pertransibant
ordinatis capitibus et lectis vultibus cum [illegible] gaudio anime occurrebant. Et eam ipso nomine
nominatim salutabant et quod eum gubernaverat glorificabant. Et Hic venit ad alterum murum

Cum ergo et plurimos pertransissent apparuit eis alius murus tam altus
ut prior de auro purissimo ita ut magis delectaret animam solo nitore metal-
li. quam in universa que ante viderat gloria. Sed cum simul processissent illum
ut primum apparuerunt eis plurima sedilia de auro et gemmis et universis pre-
ciosis lapidibus gemmisque constructa et preciosissimis sericis coperta. In quibus seniores viri
et femine vestiti sericis et stolis albis et universis ornamentis qualia nec [illegible] videat
nec aliud cogitare poterat. Erat enim facies eorum magis splendida ut sol et capillos habebant
aureos et coronas in capitibus habebant auratas gemmis ornatas. Sed et lectoralia coram
eis erant posita quibus erant libri superpositi cum aureis literis scripti et cantabant duo alleluia
in tanto cantu ut ceterorum obliviscerentur preteritorum. Steterunt igitur in loco ubi hec
audiebat delectata. Tunc ait Angelus. Isti sunt sancti qui pro testimonio dei [illegible] Isti sunt mo-
nachi qui per aliquod tempus exterius debito persolverunt religionis vite temporalis in
fine dei sine martirio patientes sed semetipsos cum viciis mortificabant. Sobrie iuste et pie

devocius et ideo coronas triumphales habere meruerunt ¶
Ulterius vero cum anima curiosius circumspiceret vidit castra et papiliones pallium
mas purpura et bysso auro quoque et argento et serico mira varietate con-
fectas ex quibus cordas et organa et tympana quoque et citharas cum organistis
et cymbalis canentes cetera quoque omnia [illegible] mentorum genera suavissimum sonum l. instru-
audiebat Anima ait ad angelum Ista tentoria et papiliones quorum sunt animarum Et
Angelus ista sunt monachorum inquit et sanctimonialium regulas qui promissam obedienciam hiis
qui preerant hilariter impendunt. atque devoti qui magis sub ceteris gaudent esse quam pre-
esse propriam relinquentes alicuius voluntati obtemperaverunt ut veraciter dicere valeant.
posuisti homines super capita nostra transivimus per ignem. qui celestia dona sunt corpore ca-
pere et prohibent linguas a malo ut domino dicere valeant Obmutuimus et
humiliati sumus et siluimus a bonis et auditu auris audivimus hii sine detestatione de
omnium bonorum largitore laudes decantant Et ait Anima placet volo prius ante
et illa que intus sunt videre Et angelus ait placet quod ut videas et audias intus sed
non intrabis ad eos Isti namque videntur contra voluntates sancte Et si quis est ad eos
intrandi omnium immemor preceptorum velud nos disiungetur a consorcio sanctorum ipsa vir-
tute virgo fuerit et quidem meatum chori angelorum Et accedentes proprius viderunt ut
usque sicut monachos qui angelis assimilabantur. quorum voces suavitate et dulce-dine
omnium ministrorum superabant. Et licet omnes anime quas in aliis locis viderat fulgore cho-
ruscabant nimio splendore hii ipsorum et odor universam gloriam superabat Porro fir-
mamentum. cum quod super caput eorum erat multum splendebat de quo pendebant cathe-
ne auree virgulis intromixte argenteis pulcherrima varietate contexta. de quo
pendebant ciphi et phiale cymbala et tintinabula et specule auree Inter quas magna
versabatur multitudo angelorum volancium et aureas alas habencium qui levi volatu in-
ter eas volantes dulcissimum et suavissimum reddebant sonum ¶
Cum igitur anima hiis delectata visionibus vellet ibidem stare dixit angelus
ei Respice Et Respiciens vidit unam arborem latissimam et maximam fron-
dibus et floribus viridissimam omnium quoque frugum generibus fertilissimam In
cuius frondibus aves multe diversorum colorum et diversarum vocum cantantes
et organizantes morabantur Sub cuius ramis eciam lilia et rose multe nimis
et cetera specierum odoriferarum genera oriebantur Erant autem sub eadem arbore
multi viri et femine in cellis aureis et eburneis et ipsi sine cessacione laudabant
deum pro universis donis et beneficiis suis Et habebat unusquisque auream coronam in
capite suo mirabiliter ornatam et sceptrum aureum in manu sua tenebat et erant vestiti
talibus vestimentis qualibus induti monachi ante fuerant Anima autem conversa ad
angelum ait Quid est ista arbor et qui sub ea sunt anime et quid boni egerunt dum
in corpore erant Et angelus hec arbor typus est sancte ecclesie et isti qui sub ipsa
sunt sunt viri et femine qui constructores extiterunt et defensores sancte ecclesie pro quibus et
sanctis largiebantur ecclesiis ipsarum fraternitatem consecuti sunt et per illorum ad-
monicionem secularem pompam deposuerunt et sobrie et iuste et pie vixerunt in hoc seculo coope-
ratores bonorum operum quia ut scis eos non confundit et addidit [illegible] ¶

Cum processissent viderunt murum altitudine pulchritudine dissimilem aliis
et splendore. Erat namque ex omnibus lapidibus preciosis constructus va-
riis coloribus metallis interpositis ita ut aurum videretur cementum. Erant
lapides autem eius cristallus et crisolitus berillus et iaspis iacinctus
smaragdus saphirus topazius et cetera his similibus mirum splendentibus lapidibus multo
cum amore videntur mentes preciosioribus. Ascendentes ergo murum viderunt ibi quod procul dubio oculus
non vidit nec auris audivit nec in cor hominis ascendit que preparavit deus diligentibus se. Videbant namque ibi
novem ordines beatorum spirituum videlicet angelos archangelos virtutes principatus potestates dominationes
thronos cherubin et seraphin. Audierunt enim verba ineffabilia que non licet homini loqui. Tunc dixit an-
gelus ad animam: Audi filia et vide et inclina aurem tuam et obliviscere populum tuum et domum patris
tui et concupiscet rex speciem tuam. Quamdiu enim tibi patet quanta amenitatis conditio quanta
dignitatis sublimitas sit interesse choris sanctorum angelorum prophetarum patriarcharum et cetera
laudabilium numeris. Beatam vitam candidatam cetibus virginum audire novum canticum et glo-
riosum apostolorum prophetarum chorus confessorum meritis consortium et quod prestat omne gaudium
quod cum pater est angelorum et vita omnium sentire clementem et pium. Ab illo ergo loco quo
tunc stabant non solum omnem quam ante viderant gloriam verum etiam predictarum supplicia
penarum et quod magis mirantur orbem terrarum quasi sub uno solis radio videre valebant.
visum Non enim valebat quidquam creature obstare cui semel concessum est creatorem omni-
um videre. Et miro modo eo stantes in eodem loco non se revertentes in aliam partem
cunctos tam eodem loco ante et retro positos videbant. Non solum autem visus sed etiam
scientia dabatur insolita ita ut non esset opus ei interrogare amplius sed omnia scie-
bat aperte et intelligebat quecumque volebat.

Cum autem sic esset affuit ei sanctus Ruadanus confessor cum magna leticia sa-
lutans eum et amplectens intime caritatis visceribus ait: Dominus cu-
stodiat introitum tuum et exitum tuum ex hoc nunc et usque in seculum. Ego sum Ru-
adanus ut patronus tuus cuius iure debitor es sepulture. Et cum hec
dixisset substitit et nichil dicens amplius.

Illa vero respiciens vidit sanctum Patricium Ybernigenensem apostolum cum mag-
na turba episcoporum inter quos quatuor notos sibi vidit episcopos videlicet Celestinum Ardi-
nacum archiepiscopum et alium predicto viro successit archiepiscopum qui Roma tempore
Innocentii pape veniens ab ipso legatus et archiepiscopus constitutus est. Qui
omnia que temporaliter habere poterat sanctis cenobiis et pauperibus tribuebat. Hic con-
struxit quinquaginta quatuor congregationes monachorum canonicorum sanctimonialium
quibus omnia necessaria tribuebat nichil sibi reservans. Ibi etiam vidit
Christianum Lugdunensem episcopum fratrem ipsius Malachie virum mire continentie virum et
voluntarie paupertatis amatorem et Nemiam Cluanensis civitatis antistitem
virum simplicem et modestum sapientia quoque et castitate preceteris fulgentem.
Hos quatuor cognovit episcopos. Erat quoque inter illos unum sedile mirabiliter
ornatum in quo nemo sedebat. Dixit autem anima: Cuius est istud sedile aut quare sic
vacat? Respondit ei: Malachie ista est sella nostri fratris qui nondum migravit a
seculo. Et cum migraverit in tali sedebit.

Cum igitur in his omnibus anima esset delectata nimium astitit ei ange-
lus qui eam antecedebat et blande alloquens eam dicebat vidisti hec
omnia Illa respondit vidi domine Obsecro sine me hic esse Et ange-
lus debes modo ad corpus redire Et omnia que vidisti ad utilitatem proxi-
morum memoriter retinere Hec cum anima audisset quod ad corpus oporteret eam
redire cum magna tristicia et fletu requirens ait domine quid tantum mali egi quod
ut ad corpus meum relicta tanta gloria iterum redire debeam Istam ait ange-
lus non merentur intrare gloriam nisi virgines qui corpus suum a tactu mulierum
concupiscentie custodiunt et adhuc nunc quam omni tempore concupiscentie voluptatibus
malunt Tu vero non licuisti semper castus esse verbis et ideo hic non potes manere Redeas igitur
ad corpus tuum unde venisti et stude abstinere ab hiis que ante faciebas consilium nos-
trum et auxilium tibi non deerunt sed fideliter manebunt Et cum hec dixisset ange-
lus conversa est anima et in momento revertens se sensit cito se mole corporis degra-
vatam Nullum enim intervallum nec unum tempore sensit inter momentum
in uno ergo quam temporis puncti cum celis loquebatur ad angelum et in ictu se
sensit induere corpus suum Tunc debilibus corporalibus aperuit oculos et suspirans
magis quam dicens respexit circumpositos Sumens ergo corpus dominicum cum
gratiarum actione omnia que habuit pauperibus tribuit et signum sancte crucis
sub vestimentis quibus vestiebatur superponi iussit Cuncta vero que viderat nobis
postmodum recitavit Et bonam vitam nos ducere monuit verbumque dei quod ante
nesciebat cum magna devocione et humilitate predicabat Sed nos quia vitam
ipsius imitari non possumus hec saltem ad utilitatem legentium scribere studuimus
Unde nos vestram o prelata sancte humilima ac devotissima pietatis precamur clementiam
ut nunc licet indigni memoriam in vestris habeatis orationibus quatinus illi
complaceamus qui super est omnibus que ante dominum ihesum christo domino nostro
Cui est honor et gloria in secula seculorum ~~Amen~~

~~Explicit visio Tungdali~~ Deo laus honor et gloria Amen